

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Jana Friedlová

Analýza knihy *Norské dřevo* (Haruki Murakami)

Olomouc 2014

vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla jsem v ní veškerou literaturu a ostatní informační zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 16. dubna 2014

Děkuji panu Mgr. Jaroslavu Valovi, Ph.D. za odborné vedení práce, za cenné rady a ochotu při vedení této bakalářské práce.

V Olmouci dne 16. dubna

Jana Friedlová

Obsah

Úvod	6
1 Haruki Murakami	8
1. 1 Haruki Murakami ve spojení s Českou republikou	9
2 Tvorba Haruki Murakamiho	10
2. 1 Vybraná díla Haruki Muarkamho	13
3 Norské dřevo	15
3. 1 Děj	15
3. 2 Vlastní analýza	18
3. 3 Motivy	20
3. 3. 1 Sebevražda a smrt	21
3. 3. 2 Láska	21
3. 3. 2. 1 Naoko a Kizuki	21
3. 3. 2. 2 Tóru a Naoko	22
3. 3. 2. 3 Tóru a Midori	22
3. 3. 2. 4 Nagasawa a Hacumi	22
3. 3. 2. 5 Tóru a Reiko	23
3. 3. 2. 6 Rodiče a děti	24
3. 3. 3 Samota	24
3. 3. 4 Utopie vs. dystopie	27
3. 4 Symbolika	28
3. 4. 1 Spony do vlasů	29
3. 4. 2 Světluška	29
3. 4. 3 Brýle	29
3. 4. 4 Požár	30
3. 4. 5 Vlny	30
3. 4. 6 Midori	30
3. 4. 7 Studna	30
3. 5 Píseň Norské dřevo (Norwegian Wood), The Beatles	31
4 Norské dřevo – filmová adaptace knihy	33
5 Komparace filmové adaptace a knihy Norské dřevo	35
5. 1 Sled událostí	36
5. 2 Charakteristika postav	36

Závěr	37
Zdroje	38
Anotace	40

Úvod

Japonská literatura nepatří mezi nejvyhledávanější literaturu, avšak některým japonským autorům se podařilo dobýt svět čtenářů západních kultur. Jedním z nich je i současný spisovatel Haruki Murakami, jehož díla byla přeložena do více než 40 jazyků. Jeho díla jsou jedna z nejprodávanějších a nejvyhledávanějších v dnešním literárním světě. Román *Norské dřevo* je považován za jeho nejlepší dílo. Oblíbenost knihy a jejího autora v mém okolí mě přiměly zjistit, v čem je tento spisovatel a jeho styl unikátní.

V první kapitole se seznámíme se samotným autorem a jeho životem. Jeho názory a činy silně ovlivnily spisovatelskou kariéru. Psaní se začal naplno věnovat po ocenění, které obdržel v roce 1979. Velká záliba v západní kultuře propojila japonský a západní styl psaní do jednoho a jeho romány se pro čtenáře západního světa staly čtivé. Ačkoli bychom to jistě nečekali, v této kapitole zjistíme, jaký vztah má Haruki Murakami k České republice.

Největšího úspěchu dosáhl Murakami románem *Norské dřevo*. Od té doby vydal již několik dalších románů a povídek, avšak žádné dílo se ještě svojí kvalitou *Norskému dřevu* nevyrovnalo. Důkazem úspěchu je i filmové ztvárnění z roku 2011.

V druhé kapitole se blíže seznámíme s tvorbou Haruki Murakamiho. Je důležité uvědomit si rozdíl mezi jeho tvorbou a tvorbou ostatních japonských spisovatelů. Haruki Murakami je silně ovlivněn západní kulturou, což se projevuje i v jeho dílech – například v podobě zmínek o amerických a nejen amerických umělcích.

Třetí kapitola je věnována vlastní analýze díla a jeho motivům. Jeden z nejzásadnějších z nich je právě motiv smrti a sebevražd a s nimi spojené samoty. Lásku zde vidíme v mnoha tvářích, ať už mezi mužem a ženou, dvěma ženami, rodiči a dětmi, ale i vztahy mezi kamarády. Část kapitoly je věnovaná symbolům, které bychom mohli vidět v okolnostech provázejících děj knihy.

Ve čtvrté kapitole si přiblížíme filmovou adaptaci díla. Film sklidil rozporuplné hodnocení jak od filmových kritiků, tak od samotných diváků.

Pátá kapitola srovnává filmovou podobu se psaným románem. Zaměřuje se na nedostatky shledané na filmu ve srovnání s knižní předlohou a na scény, které jsou úplně vypuštěny.

Cílem práce je přiblížit tvorbu Haruki Murakamiho a analyzovat jeho nejúspěšnější dílo *Norské dřevo*. Jelikož se jedná o současného autora, neexistuje o něm mnoho publikací. Proto bylo nezbytné čerpat i z cizojazyčných zdrojů.

V závěru práce jsou shrnuty informace a poznatky získané v průběhu její tvorby.

1 Haruki Murakami

Japonský spisovatel a překladatel Haruki Murakami se narodil v roce 1949 v Kjótu. Jeho otec byl synem buddhistického mnicha, matka dcerou osáckého obchodníka. Haruki své mládí strávil v prostředí velkoměsta Kóbe. K literatuře měl blízko již od dětství. Oba jeho rodiče byli učitelé japonské literatury. Nezajímala ho však jen díla japonská. Silně tíhl k západní kultuře, zvláště pak k literatuře a hudbě. Vyrůstal na četbě děl amerických spisovatelů, jako byli F. S. Fitzgerald, J. Irving, K. Vonnegut nebo Richard Brautigan.

Svá studentská léta strávil Murakami v Tokiu, kde od roku 1968 studoval divadelní vědu na univerzitě Waseda. Tato léta jsou spojena se studentskými bouřemi šířícími se ze Seattlu až do Japonska, které se promítají i do Murakamiho děl (např. *Norské dřevo*).

Po dokončení studií v roce 1973 „učinil doslova revoluční krok“ (Murakami, 2005) a otevřel si jazzový bar na západním předměstí Tokia, který provozoval se svojí ženou Yoko – tímto se ze své vlastní vůle vyloučil ze spořádané společnosti. (Klára Macúchová; Murakami, 2002). Západní kultura a její vlivy nebyly v tehdejší Japonsku příliš tolerovány. Murakami se tímto krokem stal člověkem pochybné pověsti. Jak se Klára Macúchová zmiňuje (Murakami, 2002) měl v důsledku tohoto rozhodnutí problém pronajmout si i byt.

Při provozování svého jazzového baru Murakami začal psát. První román *Poslouchej zpěv větrů* (*Kaze no uta wo kike*) odstartoval jeho spisovatelskou kariéru. Za tuto prvotinu Murakami získal literární cenu časopisu *Gúzo* v roce 1979. Další ocenění následovala po vydání románů *Pingall 1973* (1973nen no pinbóru, 1980) a *Nomovu* literární cenu pro začínající autory obdržel za román *Hon na ovci* (*Hicudži wo meguru bóken*) v roce 1982. V této době svůj jazzový klub zavřel a věnoval se výhradně vlastní tvorbě. Murakami se do povědomí lidí dostal díky velmi prestižnímu ocenění, *Tanzakiho literární ceně*, získanému v roce 1985 za román *Konec světa & Hardboiled Wonderland* (*Sekai no owari to hádaboirudo wandárandó*). (Červený, c2012-2014, online)

Pro přijetí do společnosti spisovatelů stačí v Japonsku jedno ocenění (Murakami, 2002, Macúchová, doslov). Murakami jich měl hned několik. On se však do této společnosti sám nezařazuje. „*Spisovatelé se v Japonsku sdružují do literární komunity, a proto odtamtud stále unikám... Mají vlastní společenství a zvyklosti, což je svazuje, a to pokládám za směšné. Přirozeně mě nemají rádi. A já nemám rád elitářství,*“ řekl Haruki Murakami v rozhovoru pro americký literární časopis *Salon* v roce 1997 (Murakami, 2005).

V roce 1987 vydává román *Norské dřevo* (Noruei no mori). Jeho název je odvozen od stejnojmenné písně skupiny The Beatles (Norwegian Wood). Román však přinesl Murakamimu pro něho nepříjemnou publicitu, a proto odjel do Řecka a později do Spojených států. Zpět do Japonska se vrátil v roce 1995, kdy zde byl spáchán atentát fanatických stoupenců sekty Óm šinkrikjó v tokijském metru. Na toto téma později vydal knihu *Underground* (Andáguroundo, 1997).

Murakami se stal velmi oblíbeným autorem. Byl již přeložen do 40 jazyků. Průlomovým dílem pro něj bylo právě dříve odsuzované *Norské dřevo*, které zlomilo rekordy v počtu prodaných kusů nejen v Japonsku.

Kromě psaní románů se Murakami věnuje také překladu. Do japonštiny přeložil některá díla autorů, jako jsou F. S. Fitzgeralda (*Velký Gatsby*), J. Irvinga, či Trumana Capota a Raymonda Carvera.

V roce 2006 Murakami získal ocenění Franze Kafky – jedná se o mezinárodní literární cenu Franze Kafky, kterou uděluje Česká společnost Franze Kafky v Praze. Tato cena je udělována za celkové literární dílo, přičemž podmínkou je, že nejméně jedna kniha oceněného autora byla přeložena do češtiny (J. Levora, 2006)

1.1 Haruki Murakami ve spojení s Českou republikou

Haruki Murakami je úzce spjat také s Českou republikou. Ačkoli bychom to u světoznámého japonského spisovatele zřejmě nečekali, Čechy mu přirostly k srdci. Miluje díla Franze Kafky, české klasické skladatele a nyní si oblíbil i českého pianistu Emila Viklického. Ten již jednou spolupracoval s japonským vydavatelstvím Venus Records. Haruki Murakami navštívil sólový koncert Emila Viklického v Tokiu. V zákulisí se pak dohodli na vzájemné spolupráci. Tak vzniklo album věnované Murakamiho dílu *Kafka na pobřeží*, jehož název je stejný jako toto album. Jazzové skladby jsou inspirovány Murakamiho textem. Jak zmiňuje server Hospodářské noviny (2011): „[...] početná sestava autorských skladeb a méně frekventovaných jazzových standardů z něj dělá Viklického nejzajímavější desku posledních let.“ Stejný zdroj uvádí, že album je jedno z nejoblíbenějších a nejprodávanějších jak u nás, tak i v Japonsku. Murakami na oplátku Viklickému napsal esej o Praze, jejíž překlad vyšel v Hospodářských novinách.

2 Tvorba Haruki Murakamiho

„V našich duších leží příběhy. Jsou tak hluboko, že umí sbližovat lidi na nejhlubší úrovni. Když píšu, ocitám se přesně v těchto končinách,“ uvedl Murakami při přednášce na univerzitě v Kjótu (ČTK, c.1996-2014).

„Vážíme si krásy a duchaplnosti Mišimova jazyka, ale ty dny jsou za námi. My musíme vytvořit něco nového. Jsme současní spisovatelé a zkoušíme prolomit izolaci, abychom mohli promlouvat ke zbytku světa našimi vlastními slovy.“ To řekl Haruki Murakami pro The New York Times, 27. září 1992 (Murakami, 2005; Klára Macúchová, doslov).

Jak Murakami řekl, autoři se snažili psát v novém stylu tak, aby jejich literatura nebyla pouze pro ně, ale pro celý svět. Mnoho spisovatelů před Murakamim se orientovalo spíše na nacionalismus, hrdost, na jedinečnost japonského jazyka a kultury. Dalo by se říci, že japonská literatura byla izolovaná od okolního světa a nepronikala dále. Spisovatelé byli uzavřeni do svého vlastního světa plného pravidel. Těžko říci, jestli by „ryze“ japonská literatura oslovila čtenáře v západním světě. Nicméně silný vliv Západu (nebo jak byl tento proces často označován „westernizace“), pronikající do Japonska již na přelomu 19. a 20. století, ovlivnila novou generaci spisovatelů. Mezi tyto spisovatele spolu s Haruki Murakamim patří Kóbó Abe, Sóseki Nacume, Osamu Dazai, Kenzaburó Óe a jiní. Tito autoři: *„[...] stírají hranice mezi japonským a nejaponským písemnictvím.“* (Murakami, 2005; Klára Macúchová, doslov)

S příchodem změn na přelomu 19. a 20. století přišla i modernizace literatury. V Japonsku se začaly objevovat první překlady evropských děl (nejen z angličtiny). *„Přestože díla k překladu byla zpočátku volena v podstatě náhodně a jejich výběr neodráží soustavnější znalosti a pochopení evropských literatur, stala se jedním ze zdrojů poznání ostatního světa, tvořila přímo jeden z proudů vznikající nové literatury a později svým velkým rozsahem přispívala k postupnému zapojování japonské literatury do světového kontextu.“* (Novák, 1989)

Dalším faktorem ovlivňující změny v charakteru japonské literatury bylo pronikání evropského naturalismu a realismu. Bylo tomu tak na přelomu 19. a 20. století. Po druhé světové válce se spisovatelé v Japonsku (tak jako téměř ve všech zemích zasažených touto

válkou) věnovali převážně tématu války a jejími dopady na život člověka. Typické pro toto období je, že: „[...] *se prakticky nevytvářejí programová sdružení či školy.*“ (Novák, 1989)

Murakami se zabývá psychologickými romány a science-fiction. Murakami byl již několikrát nominovaný na Nobelovu cenu za literaturu (2007, 2010, 2012), avšak dosud ji nezískal.

Haruki Murakami začal psát po dokončení studií na tokijské univerzitě v druhé polovině dvacátého století. Našel zálibu právě v západní kultuře. Ta byla netypická svojí svobodou, jiným pohledem na svět. Po úspěšném vydání své prvotiny se věnoval jen spisovatelství. Jeho díla měla velký ohlas. Po vydání *Norského dřeva* se stal „fenomémem“ japonské moderní literatury a jeho díla bestsellery. Někteří kritici ho však spolu s částí starší generace spisovatelů považovali za „příliš populárního“ a vytýkali mu „*nedostatek morální zodpovědnosti, odmítavý postoj k členění průmyslovému kapitalismu, kterými se Abe a Oe, mezi jinými, důsledně zabývali v jejich beletriích.*“ *Jiní ho naopak brali za „nový a důležitý hlas literatury“.* (Napier, 1996)

Oblíbil si nejen západní literaturu, ale i film (jeho diplomová práce byla o amerických filmech) a hudbu. Vliv této hudby můžeme vidět v dílech, jako jsou například *Dívka z Ipanemy* – podle stejnojmenného swingového hitu *The Girl from Ipanema* z roku 1962, *Tancuj, tancuj, tancuj* (taneční hit *Dance, Dance, Dance* od skupiny The Beach Boys, *Na jih od hranic, na západ od slunce* (*South of the Border, West of the Sun* od Nata Kinga Colea) a samozřejmě *Norské dřevo* podle známé písně skupiny The Beatles *Norwegian Woods*.

Jedinečnost tvorby Murakamiho tvoří z velké části propojení dvou kultur – japonské a západní. Pro západní svět je prostředí Japonska velmi exotické a naopak. Jak řekl překladatel Tomáš Jurkovič: „[...] *popularitu a oblíbenost Murakamiho děl můžeme hledat v exotické svobodomyšlnosti v Japonsku do té doby netypické, která byla okořeněná slavnými jmény západní kultury, spojenou s japonskou smutnou sentimentalitou nad tím, co se už, bohužel, nevrátí.*“ (Murakami, 2005)

Čtenář si při čtení mnohdy ani neuvědomuje, že děj je posazený do Japonska. Díla jsou tak prodchnutá americkou kulturou, že nebýt japonských jmen a míst, nepoznali bychom rozdíl. „*Murakami tímto nepřipravuje nejaponské čtenáře o požitok z četby tím, že by se museli zdržovat dešifrováním neznámých reálií. Ty obvykle strhávají pozornost a tím narušují*

plynulost textu. Záměr autora byl právě vytvořit text dostatečně srozumitelný pro všechny čtenáře.“ (Murakami, 2005; Klára Macúchová, doslov).

Když se podíváme na samotná díla Murakamiho, zjistíme, že mají mnoho společného. Vystupují zde převážně mladí lidé ovlivnění politickými událostmi a sociálními poměry. Prostředí, ve kterých se postavy pohybují, jsou vesměs tmavá, jednotvárná až depresivní. Důležité však nejsou boje vnější, ale spíše vnitřní. Murakami nechává své čtenáře nahlédnout do nitra hlavních postav. Tím si dokážeme velmi živě představit, co se právě v jeho či její mysli odehrává, jaké problémy ve svém nitru řeší. Většinou se postavy uzavírají do sebe. Upřednostňují svůj vlastní uzavřený svět, svoji svobodu, samostatnost. Podle Susan Napier (1996) se mnoho mladých japonských čtenářů ztotožňuje s tímto pohledem, s tímto přesvědčením.

„Murakamiho díla bývají často kritiky označována za ‚úniková‘ a jen stěží se dá ubránit negativnímu ovlivnění čtenáře závěrem děl.“ (Napier, 1996). Hrdinové se dostávají do těžkých životních situací, ze kterých se snaží uniknout. Utíkají nejen před svou minulostí, ale také sami před sebou.

Narážíme zde na fakt, realitu Murakamim zdůrazněnou, že minulosti, natož sami sobě, uniknout nedokážeme. Co se stalo, už nevrátíme, a musíme se s tím nějak vyrovnat. Mladí lidé jsou velmi zranitelní a mnohdy nejsou schopni se s tímto psychickým nátlakem vyrovnat. Jedinou nejschůdnější cestou je pro ně potom konec utrpení – sebevražda. Jak se Kuroko (Napier, 1996) vyjádřil o problému tématu útěku v Murakamiho dílech, hrdinové nejsou *„žádní ‚utečenci‘, ale spíše pasivní spotřebitelé materiálně bohaté, ale duševně prázdné společnosti.*“

Kuroko má pravdu. Představme si dnešní společnost. Většina lidí se honí jen za bohatstvím. Zapomínáme na duševní stránku člověka. To je věc, na kterou podle mého názoru Murakami ve svých dílech poukazuje. V Norském dřevu vnímáme tento jev ve společnosti, v níž se pohybují některé postavy. Například Tóruova kamarádka Midori. Navštěvuje soukromou školu pro dívky – její spolužačky jsou dcery bohatých rodičů, pocházejí z nejlepších a nejzámožnějších čtvrtí města. Rodiče Midori dali na tuto školu právě proto, aby i oni mohli říct, že jejich dcera chodí na prestižní a vyhlášenou školu. Midori to však vnímá jinak, bohaté spolužačky pro ni nejsou kamarádky, a dokonce se před nimi stydí. Nemá tolik peněz jako ony. Ačkoli tato škola je věhlasná, Midori to štěstí nepřináší.

Jinou cestou úniku hlavních postav je útěk do jiného, tzv. „utopického“ světa, aby v něm našli důvod žít, radost, spokojenost. Watanabe utíká do světa knih, Naoko utíká před společností do utopické vesničky v horách mimo civilizaci, kde je spokojená a její psychický stav se lepší. Jiní sní o své lepší budoucnosti. Uvědomujeme si zde kontrast mezi utopií a dystopií (negativní vnímání společnosti, opak utopie), dalším častým motivem Murakamiho knih.

Dystopie představuje moderní zkaženou společnost, tu, ve které hlavní postava žije, která ji ovlivňuje a působí problémy. Nenachází v ní nic, co by ji potěšilo a dalo sílu dále žít. Každodenní život je pro život ve velkoměstě jen kolotoč činností bez významnějšího cíle. Otázkou ale zůstává, zdali vůbec utopický svět, do kterého se hlavní postavy utíkají, „*utopii opravdu představuje*“ (Napier, 1996)

2.1 Vybraná díla Haruki Murakamiho

- *Slyš vítr zpívat*; 1979 (風の歌を聴け, Kaze no uta o kike)
- *Pinball 1973; 1980* (1973年のピンボール, 1973-nen no pinbōru)
- *Hon na ovci*; 1982 (羊をめぐる冒険, Hitsuji o meguru bōken) – Nomova cena
- *Konec světa & Hardboiled Wonderland*; 1985
(世界の終りとハードボイルド・ワンダーランド, Sekai no owari to hādo-boirudo wandārando) – Tanizakiho cena
- *Norské dřevo*; 1985 (ノルウェイの森, Noruwei no mori)
- *Tanči, tanči, tanči*; 1988 (ダンス・ダンス・ダンス, Dansu dansu dansu)
- *Na jih od hranic, na západ od slunce*; 1992 (国境の南、太陽の西, Kokkyō no minami, taiyō no nishi)
- *The Wind-Up Bird Chronicle*; 1992-1995 (ねじまき鳥クロニクル, Nejimaki-dori kuronikuru)
- *Sputnik, má láska*; 1999 (スプートニクの恋人, Supūtoniku no koibit)
- *Kafka na pobřeží*; 2002 (海辺のカフカ, Umibe no Kafuka)

- *After Dark; 2004* (アフターダーク, Afutā Dāku)
- *1Q84, 2009* – dosud nejrozsáhlejší román (3 díly)
- *Bezbarvý Cukuru Tazaki a jeho putování; 2013*

Zdroj Odaha, *Haruki Murakami*, c2009.

3 Norské dřevo

Norské dřevo (Noruei no mori) bylo vydáno v Japonsku v roce 1987. Tato „průlomová kniha“ v kariéře Haruki Murakamiho byla zároveň jeho prvním dílem přeloženým i do češtiny. Poprvé u nás však vyšla až v roce 2002, tedy až 15 let po svém vydání. Nicméně podobně jako ve světě i zde si našel Haruki Murakami velký počet čtenářů a dnes jsou jeho knihy jedny z nejprodávanějších. Přestože pro mnohé z nás není příliš lákavé číst si asijskou literaturu, zvláště třeba japonskou, Murakami si dokázal české, a vůbec západní čtenáře získat právě již zmíněným propojením dvou kultur v rámci jednoho díla. Román se stal v Japonsku senzací a prodalo se ho během krátké doby na 4 000 kusů.

Výjimečnost románu bych shledávala zvláště v jeho ději a psychologické hloubce. Vypravěčský styl autora nás doslova vtáhne do dění fikčního světa knihy. Mohli bychom očekávat „román“ v zažitém smyslu příběhu o lásce a jejím šťastném konci, kterými nás nejen literatura obklopuje. Zde se setkáváme s láskami mnohdy nenaplněnými, ale hlavně plnými nástrah a překážek. Autor do jisté míry nechává čtenáře, aby si sám udělal představu o tom, jaká láska mezi postavami existuje. Samotné dílo vzniklo podle slov autora z touhy vyzkoušet si žánr realistické prózy. Někteří lidé mu dokonce vyčítali, že *Norské dřevo* je pro něho krokem nazpět. (ČTK, c.1996-2014). Nicméně tento román se stal jeho nejúspěšnějším dílem.

Kniha nese název písně populární kapely 70. let The Beatles „Norwegian Wood“.

3.1 Děj

Tóru Watanabe, sedmatřicetiletý hlavní hrdina knihy, letí za prací do Německa. Při přistávání letadla uslyší v radiu píseň Norwegian Wood, jemu velmi dobře známou píseň od Beatles. V mysli se ihned vytane obraz Naoko, dívky, která pro Tórua znamenala téměř vše. Evokuje v něm nejen vzpomínku na zážitky, ale i stesk, stísněnost, smutek, prázdnotu spojenou s ní a její smrtí. V tomto okamžiku se rozhodne tuto nešťastnou epizodu života sepsat na papír. Možná mu tento způsob pomůže celou situaci po několika letech pochopit a vyrovnat se s ní. „*Jak vzpomínky na Naoko blednou víc a víc, naráz ji konečně začínám chápat.*“ (Murakami, 2005: 12)

Vyprávění začíná Tóruovou procházkou s Naoko po přírodě. Naoko mu vypráví o záhadné studni „*asi metr široké, temné díře, která se zčistajasna otevírá v zemi, záludně*

skryté v trávě“ (Murakami, 2005). Nikdo nevěděl, kde přesně je, ale tradovalo se, že každý, kdo zmizí, nejspíš spadl do této mýtické studny. Z ní se již nedalo dostat zpět nahoru. Tóru si to až nyní spojil s její vlastní propastí uvnitř duše. Temná, hluboká, nebezpečná.

Píše se rok 1969 a Tóru začíná navštěvovat tokijskou univerzitu. Studijní život ho příliš nezajímá, ale potřebuje změnit prostředí. Stále se vyrovnává s velkou ztrátou, která jej potkala nedlouho předtím. Jeho dobrý kamarád, a snad i jediný, Kizuki spáchal sebevraždu. Věří, že změnou prostředí se s jeho smrtí vyrovná lépe. Kizuki měl přítelkyni, Naoko. Většinu času trávili právě tito tři kamarádi spolu. Přestože spolu byli často, Tóru a Naoko spolu nikdy moc nekomunikovali. Byl to právě Kizuki, kdo tvořil „pojítko“ mezi nimi. Po jeho smrti se Tóru s Naoko viděli jednou. Neměli si vlastně o čem povídat, proto jeden druhého nevyhledávali.

Vše se změnilo, když se náhodně setkávají v Tokiu na nádraží. Jdou se projít a popovídat. Naoko se se ztrátou Kizukiho, její „životní“ lásky, vyrovnává těžce. Ví, že není zcela zdravá. Tóru to poznává a chce jí za každou cenu pomoci. Od té doby se navštěvují pravidelně. Když se nemohou vidět, alespoň si zavolají. Tóru se do Naoko zamiluje. Celou dobu ho ale trápí, že neví, jestli ho Naoko má také ráda. V den jejích narozenin se schází u ní doma. Otevrou si víno, pusí si gramofonovou desku, kterou jí dává Tóru k narozeninám, a povídají si. Po několika skleničkách vína se Naoko rozpovídá o svém tragickém životě. Zachvátí ji pocit zoufalství a srdceryvně se rozpláče. Tóru se jí snaží uklidnit, objímá ji, a vede to až k tomu, že spolu stráví noc. Po této noci se Naoko Tóruovi už neozve a odstěhuje se. Tóru si celou záležitost vyčítá a píše Naoko alespoň dopisy, ve kterých se jí moc omlouvá, prosí za odpuštění a setkání. Naoko odpovídá až po dlouhé době. Není již doma, ale v malém sanatoriu v horách, kde se snaží vyléčit ze svých psychických problémů.

Mezitím se Tóru na univerzitě seznámuje se studentem Nagasawou. Není jako ostatní studenti. Tórua si, dalo by se říci, vyhlédl. Všimá si totiž, že hodně čte, zejména západní literaturu, například Velkého Gatsbyho. Toho v té době moc lidí nečte, takže mají společné téma. Nagasawa je velmi zvláštní postavou. Je chytrý, pozitivní, nedělá si s ničím hlavu, problémy ho nijak nevzrušují. Má bohaté rodiče, tudíž i z hlediska Tórua lehčí život. Jeho kouzlu osobnosti se nedá odolat. Stávají se z nich dobří přátelé, rozumí si. Nagasawa bere Tórua na jeho slavné sobotní výlety, kdy balí holky v baru, a pak se s nimi v hotelu vyspí. Pověst o tom, že měl skoro sto holek, není sice úplně pravdivá, ale realita se tomu velmi blíží. Tórua tento způsob života ale nijak netěší, stále myslí na Naoko. Když od ní konečně dochází

dopis, zve ho do zmíněného sanatoria na návštěvu. Tóru neváhá ani minutu a vydává se na cestu.

Sanatorium je opravdu moc pěkné. Vše, co potřebují jeho pacienti k životu, mají zde k dispozici. Tudíž nemusí být v kontaktu s vnějším světem, což je hlavním cílem. Naoko se tu má moc dobře, dokonce tvrdí, že se její stav zlepšuje. Bydlí v maličkém bytě s Reiko, bývalou pianistkou. Velmi dobře si rozumí. Tóru zde stráví krásné tři dny. Každý večer si s Naoko a Reiko při sklence vína zpívají písničky a hrají na kytaru. Reiko umí hrát moc pěkně a ráda hraje Naoko na „objednávku“. Nechá si zahrát i píseň Norské dřevo od Beatles. Za ni ale musí platit sto jenů. Tato píseň jí totiž vždy přiměje myslet na špatné věci.

Naoko není vůbec tak v pořádku, jak tvrdí. Tóruovi poví vše, co ji za život potkalo. Nevyrovnává se pouze se smrtí Kizukiho, ale také se smrtí svojí starší sestry, která spáchala sebevraždu. To byla Naoko ještě malá. Právě ona ji nachází v pokoji oběšenou. Vztah s Kizukim také nebyl tak ideální, jak si Tóru myslí. Nejenže spolu nespali, protože to prostě nešlo, ale Kizuki se k ní nechoval zrovna nejlíp. Krásně se k ní choval jen před Tóruem. I přesto všechno ho měla Naoko moc ráda. Naoko má velkou snahu se uzdravit. Slibuje Tóruovi, že s ním bude, až bude „zdravá a čistá“. Tóru ji miluje. Rozhodne se na ni počkat, i když to pro něho není vůbec jednoduché.

Na jednom obědě po přednášce Dějin dramatu II se šel Tóru najíst do nedalekého podniku. Zde si k němu přisedá dívka jménem Midori. Chodí na stejnou přednášku a Tóru zaujal její pozornost. Je mu s ní velmi příjemně. Pozve ho dokonce k sobě domů na oběd. Její rodina vlastní knihkupectví. Midori je „praštná“, živá, to se Tóruovi moc líbí. Ale ani ona nemá nejlehčí život. Musí se se svojí starší sestrou starat o rodinné knihkupectví, jehož provoz není zrovna příliš výnosnou živností. Její matka zemřela před několika lety na nádor. Jak se Tóru později dozvídá, že i její otec, který má být údajně v Urugvaj, leží v nemocnici se stejnou diagnózou. Midori se o něho stará, ale je už ze všeho unavená. Tóru se jí rozhone pomoci. Tatínka si hned po první návštěvě oblíbí a slíbí Midori, že další neděli za ním do nemocnice přijde znova. Bohužel se tatínek Midori další neděle nedoživá. Midori se na nějaký čas vytrácí a Tóru zůstává opět sám.

Tóru se opět vrací ke svému kamarádovi Nagasawovi. Zrovna úspěšně složil zkoušku na školení, které si moc přál, tak zve Tórua na velkolepou večeři. Bude tam s nimi i Nagasawova přítelkyně Hacumi. Večeře se zvrtná v hádku. Hacumi trpí Nagasawovi jeho záletnické výlety, protože ho moc miluje. Ale její bolest je obrovská. S Nagasawou se pohádá.

Tóru jí domlouvá, ať Nagasawu nechá jít, nestojí jí za to, má na lepšího muže. Hacumi se ale k Nagasawovi vrací. Po několika letech, kdy se vdává za jiného muže, páchá sebevraždu.

Naoko píše každý týden dopis. Odpovědí mu ale chodí velmi málo. Stav Naoko se začíná pomalu horšit. Není schopná už ani psát, tak to za ni dělá Reiko. Po domluvě s doktorem a rodinou posílají Naoko do léčebny a doufají, že se její stav brzy zlepší. Tóru se stěhuje z kolejí. Slíbujíc Naoko, že s ním může bydlet a že se o ni postará. Bohužel k tomu nikdy nedojde. Ačkoli to vypadá, že se Naoko uzdravuje, opak je pravdou – páchá sebevraždu. O této smutné události informuje Reiko Tórua v dopise. Tóru se uzavírá do sebe a podobně jako u smrti Kizukiho, mizí další část jeho života. Vydává se na měsíční výlet po Japonsku. Po návratu mu píše dopis Reiko, že se chystá opustit sanatorium a přijede za ním do Tokia. Stráví spolu krásné chvíle, rozloučí se spolu s Naoko formou vlastního obřadu. Poté spolu stráví noc. Další den Reiko odjíždí za novým životem a Tóru se rozhodne být s Midori, do které se zamiloval.

3.2 Vlastní analýza

Norské dřevo se může zařadit do děl spíše pesimistických, tragických, ale i mystických. Již čtení prvních stránek knihy, kdy Tóru cestuje v deštivém počasí do Německa a slyší píseň Norské dřevo od Beatles, vzpomíná na neradostnou etapu svého života a pocity s ní spojené, v nás evokuje pocit smutku. Na tuto epizodu navazuje příběh se záhadnou studnou vyprávěný Naoko. Už zde můžeme pozorovat, že Naoko není obyčejná dívka. Má psychické problémy. Skoro jako by samotnou studnu použila jako obraz své vlastní duše – temná, hluboká, záhadná, nevysvětlitelná, nebezpečná, nekonečná, spojená se smrtí.

Tóru, Naoko i Kizuki žijí poklidný život dospívajících lidí. Vše se změní první tragickou událostí – smrtí Kizukiho. Z nevysvětlitelných důvodů spáchá sebevraždu. Autor neuvádí, jaké k tomu má Kizuki důvody. Smrt vidíme pouze z pohledu Tórua. Můžeme říci, že je Kizuki poněkud sobecký. Má dívku, která ho má ráda, vypadá šťastně, nikdy si na nic nestěžuje, a přesto se rozhodne spáchat sebevraždu. Zanechává po sobě nešťastné rodiče, dívku i kamaráda. V životě Naoko i Tórua se vše změní. Obrovský zlom způsobený nečekanou ztrátou blízkého navždy poznamenává nejen Tórua, ale hlavně Naoko. Ta se s tím nemůže nikdy vyrovnat a je to jistě jedna z příčin jejího pozdějšího rozhodnutí.

Při čtení Norského dřeva čtenář možná ani nepostřehne fakt, že čte japonský román. Kniha se jeví spíše jako západní román s japonskými hrdiny. Nenalezneme zde větší zmínky o východním náboženství (kromě zmínky o malém chrámku se soškou Buddha u Midori v domě). Nejsou zde žádné zmínky o tom, které náboženství hlavní postavy vyznávají. Dokonce ani nevíme, zdali věřícími jsou.

Atmosféru západní kultury nám Murakami také evokuje skrze zmínky o známých evropských a amerických umělcích. Tóruova oblíbená kniha *Velký Gatsby* od Fitzgeralda a jiní západní spisovatelé, v hudbě jsou zastoupeni jak klasičtí skladatelé – J. S. Bach, tak hlavně umělci z oblasti jazzu – Miles Davis, Frank Sinatra.

V Norském dřevu se objevuje mnoho motivů, z nichž nejdůležitější představuje motiv smrti související s láskou. Přirozená smrt, smrt způsobená nemocí, se zde objevuje v kontrastu se zmíněnými sebevraždami. Midořiny rodiče umírají na stejnou nemoc – nádor na mozku. O smrti její matky se dovídáme z vyprávění, kdežto smrt otce vidíme přímo očima postav. Kontrastem s úmrtími, které se vážou k Tóruovi, jsou následky ztrát. Úmrtí v životě hlavní postavy přicházejí náhle, ze dne na den, kdežto v životě Midori lze smrt vytušit s velkým předstihem, snad i proto se dokáže s touto tragickou situací vyrovnat o něco lépe. Midori navíc vnímá úmrtí svých rodičů ne nutně negativně, ale spíše pozitivně. Hraje v tom jistě roli i jistá sobeckost, ale hlavním důvodem je pocit úlevy a vysvobození. Rodiče už se netrápí, netrpí bolestmi, smrt pro ně je vysvobozením. Midori je již z péče o nemocné vyčerpána, proto smrt vnímá spíše jako „vysvobození“. Cítí, že konečně může začít žít svůj vlastní život.

3.3 Motivy

V následující kapitole se budu zabývat motivy knihy. Tvoří je zejména sebevražda a smrt, láska, samota, zobrazení dystopie a utopie a erotika.

3.3.1 Sebevražda a smrt

Historie Japonska je prodchnuta sebevraždami. Nesmíme ale zapomenout, že pohled na sebevraždu je v západním a východním světě zcela odlišný. Zatímco lidé v západním světě považují tento akt za čin zoufalý, sobecký a vnímají jej jako selhání jedince, v Asii byla sebevražda brána jako „*hrdinský čin, útěk do světa bohů*“. (Moestier, 2003) Z japonské historie se dovídáme o zcela dobrovolných ukončeních života s náboženským podtextem. Na začátku 20. století se ale vlivem válek, neutěšené politické či společenské situace začínají objevovat sebevraždy spojené s protestem, nespokojeností a zoufalstvím ze životní situace. Vysoké nároky na děti a adolescenty způsobily prudký nárůst sebevražd v této věkové kategorii. Japonci byli odjakživa národ hrdý a čestný. Raději než aby zradili svoji vlast nebo svůj lid, zvolili dobrovolnou sebevraždu. (Moestier, 2003)

Norské dřevo je v zásadě postaveno na příbězích spojených s již zmíněným motivem smrti a sebevražd. Každá sebevražda v díle znamená zlomový bod v životech hrdinů.

Je zajímavé, že se zde setkáváme s dobrovolnou smrtí jen u mladých lidí. Sestra Naoko, studentka, Kizuki – pro Tórua navěky sedmnáctiletý, Naoko – dvacetiletá dívka, Hacumi – dva roky po svatbě. Podle Monestiera (2003): „*[...] jsou sebevraždy adolescentů a mladých dospělých jedním z problémů, které budí ve společnosti největší úzkost.*“ Japonsko je právě jedna ze zemí s nejvyšším počtem sebevražd adolescentů a dětí. (Moestier, 2003)

V každém ze zmíněných případů byla smrt vlastní rukou motivována psychickými problémy. Mladí lidé mají větší problém vyrovnávat se se ztrátami a jsou více zranitelní právě v období puberty. Co víc, společným prvkem pro všechny je fakt, že se se svými problémy nikomu nesvěřují, nechávají si je pro sebe. Jen Naoko se snaží vysvětlit svůj problém Tóruovi, ale ví, že je nemožné, aby jej pochopil. Tito lidé se uzavírají do svého světa. Příčinou k podobnému jednání mohl být i odmítavý pohled Japonska na psychické problémy.

3.3.2 Láska

Norské dřevo pojednává o mnoha tvářích lásky. Objevuje se tu láska mezi mužem a ženou, rodiči a dětmi, ale také láska mezi dvěma ženami, respektive mladou dívkou a dospělou ženou.

3.3.2.1 Naoko a Kizuki

Hlavními hrdiny jsou mladí lidé, tudíž bychom jejich lásku mohli považovat za nevyzrálou. Nicméně i v tomto věku dokáže být tento cit, ačkoli ne vždy příliš hluboký a vážný, rozhodující v mnoha okamžicích. První lásku poznáváme u Midori a Kizukiho. Jsou spolu již od malička, jejich domy takřka sousedí, tráví spolu většinu volného času, takže společný život vidí jako něco samozřejmého. *„Jak tomu často bývá u dvojic, co se znají od dětských let, jejich vztah byl otevřený“*. (Murakami, 2005)

Vše ale není tak idealistické, jak by se mohlo zdát. Naoko i přes veškerou snahu nemůže s Kizukim spát. V některých pasážích knihy se k tomuto problému vrací a přemýšlí nad tím, jak je to možné. Kizukiho měla moc ráda, ale tohle zkrátka nešlo. Je možné, že to ani nebyla láska, jen zvyk, možná, že měla Kizukiho ráda jako kamaráda a víc to nešlo. Jenže na sebe byli tak zvyklí, že si nedokázali představit život jeden bez druhého. Autor nám ale neříká, kde byla chyba, co se stalo.

„S Kizukim to opravdu bylo něco jiného než s tebou. Vždyť jsme si spolu hráli od tří let. Pořád jsme byli spolu a povídali si o všem možným. Báječně jsme si rozuměli. Vyrostli jsme spolu. V šestý třídě mi dal první pusu. Nádhernou. Když jsem poprvé dostala periodu, běžela jsem za ním a rozplakala se. Takový to mezi náma bylo. Takže když umřel, ocitla jsem se naráz sama mezi cizíma lidma. Nevěděla jsem, jak se k nim přiblížit. Nevím teď, co to vlastně znamená, mít někoho rád.“ Naoko. (Murakami, 2005)

Naoko poznává lásku jen od Kizukiho. Neměla za tu dobu jiného chlapce. Možná právě proto je posléze v depresi. Neví, co cítí k Tóruovi. Nechce být „nevěrná“ Kizukimu. Je pro ni jedinečný. Autor tuto věčnou lásku nakonec spojí znovu k sobě. Naoko se dobrovolně vzdá života a snad po smrti nachází klid a mír, který tak hledá. Možná odchází právě kvůli Kizukimu – za ním.

3. 3. 2. 2 Tóru a Naoko

S Naoko to Tóru nemá vůbec jednoduché. Jak jsem se zmínila již výše, Naoko žije jen pro Kizukiho a ze vznikajícího vztahu s Tóruem je zmatená. Po první noci, kterou stráví spolu, zmizí. Utíká. Nicméně sama Naoko přiznává, že s Tóruem celý ten vztah je úplně jiný. Znají se poměrně kratší dobu než s Kizukim. V jednání Naoko můžeme vidět opatrnost, strach z budoucí ztráty. Když Kizuki páchá sebevraždu, Naoko utrpí obrovskou ránu na duši, která se nehojí. Musí to být pro ni těžké už z důvodu, že Kizuki nikdy nedal najevo, že by s ní byl nespokojený. Naoko může vidět chybu v sobě. Naopak Kizukiho smrt je příčinou, která dává dohromady Tórua s Naoko. Je to jejich mrtvý kamarád, který je svádí dohromady.

Začátek jejich vztahu, ať už kamarádského, je velmi zvláštní. Nikdy si neměli co říct, spojovacím článkem mezi nimi byl Kizuki. Tento stav trvá i dále. Po Kizukiho smrti se setkávají jednou týdně, chodí na procházky. Tóru popisuje, že i v tyto momenty neví, o čem s Naoko mluvit. Užívá si zkrátka její přítomnosti. Pamatuje si každý detail její chůze, jejího těla, dokonce i sponku, kterou měla ve vlasech.

Ačkoli se Naoko snaží mít Tórua ráda, stále myslí na Kizukiho. Tóru nepřestává doufat v její uzdravení a ve společnou budoucnost. Je ochotný pro ni udělat vše. Naoko je velmi slabá, v této době již psychicky značně narušená. Láska, jakou k ní Tóru chová, by se dala nazvat jako opravdová. Neopouští ji ani ve chvílích, kdy by to ostatní udělali. Vydrží až do konce.

3. 3. 2. 3 Tóru a Midori

Na Tórua začíná dopadat tíha samoty a opuštěnosti. Na vysoké škole má jen jednoho kamaráda. Poté se seznámuje s Midori – divokou dívkou, která dokáže vše ve svém okolí okamžitě probudit k životu. Je pro něho jako závan svěžího vzduchu, oživení, ukazuje mu, že život má smysl. Pro Tórua to je příjemná změna a navíc se mu začíná líbit. Problém je ale Naoko, kterou nechce za žádnou cenu podvést. Midori navíc také má přítele. Postupem času se do sebe zamilují. Začínají si nebývale rozumět a Tóru si uvědomuje, že Midori je „*živá holka z masa a kostí*“ (Murakami, 2005; 315). Má ho moc ráda a byla by ochotná pro něho udělat cokoli. Tohle je jiný přístup, než vidí u Naoko. Ta ho svým způsobem od sebe odrazuje a odhání. Tuší, že se neuzdraví, a nechce Torua trápit.

S Midori se Tóru hodně sblíží skrz zlé události, které ji v životě potkaly. Její maminka zemřela na nádor, tatínek v nemocnici umírá na stejné onemocnění. Ví až moc dobře, jaké to je ztratit někoho blízkého. Na rozdíl od jiných se s tím ale Midori vypořádává a smíříje. Tóru se nakonec rozhodne zůstat s Midori. Kvůli Naoko jí moc ubližuje a uvědomje si, že to není správné. I když má stále rád Naoko a nechce ji opustit, Midori miluje a nechce ji ztratit. Jak sám píše v dopise Reiko: „[...] *vždycky jsem Naoko miloval a miluju ji pořád, ale cítím, že to, co je mezi mnou a Midori, je zásadní. Je to síla, které se nedá vzdorovat a která nás pomalu unáší kupředu... můj cit k Midori je úplně jiného druhu. Pohybuje se, dýchá, tepe a otrásá mnou.*“ (Murakami, 2005: 320)

3. 3. 2. 4 Nagasawa a Hacumi

Jediný kamarád Tórua na vysoké škole Nagasawa má skvělou přítelkyni, Hacumi. Podle Tórua si ji Nagasawa vůbec nezaslouží. Každý víkend si užívá s jinými a Hacumi trpí. Je to takový „bohém“, kterému na ostatních příliš nezáleží. Je chytrý, umí dosáhnout svých vytyčených cílů, je svůj a na okolí se neohlíží. Hacumi Nagasawu velmi miluje, jinak by netrpěla jeho neustálou nevěrou. Nagasawa, i když ji neustále podvádí, se k ní rád vrací. Je to jeho jistota, má ji velmi rád. Sám říká, že si takovou holku nezaslouží. (Murakami, 2005; 48) Důkazem toho je i fakt, že není nejkrásnější. Má však v sobě něco, co ji k němu přitahuje.

Nagasawa dává ovšem přednost své vlastní budoucnosti, práci. S Hacumi se rozchází. Ta rozchod nějakou dobu snáší dobře, dokonce se i vdává, ale posléze páchá sebevraždu. Nagasawu to velmi raní.

3. 3. 2. 5 Tóru a Reiko

Tóru se zná s Reiko jen krátce. Má ji rád, nikdy ji nepovažuje za nemocnou, za níž se považuje ona sama. Podle reakcí Reiko – píše mu dopisy, povídá si s ním, je ochotná mu říct svůj příběh, proč se dostala do sanatoria – má Tórua velmi ráda a váží si ho. Nerozzlobí se na něho ani, když jí poví o Midori a tím naznačuje, že by mohl Naoko opustit, což by pro ni znamenalo nesmírnou ránu.

Není mezi nimi láska, jakou bychom čekali mezi mužem a ženou. Jsou pouze přátelé, i když spolu potom stráví noc. Reiko si Tórua váží natolik, že to je první člověk, kterého navštíví po svém propuštění ze sanatoria. Má k tomu i jiný důvod, a to promluvit si s ním o Naočině smrti.

„Tóru, nepomiloval by ses teď se mnou?“ (Murakami, 2005; 344) zeptá se Reiko večer, který tráví u Tórua. Tóru jí na to odpovídá, že myslí na to stejné. Jak jsem se zmínila již dříve, oba k sobě chovají jisté sympatie. Reiko s mužem nebyla dlouho, podle jejího vyprávění. Tóru je mladý, pohledný muž, kterého má ráda. Chce začít žít od začátku. Pravděpodobně chce zkusit, jestli k samotnému aktu má ještě odpor a je vůbec schopná strávit noc s mužem, a to s ohledem na událost, která ji dostala do léčebny. Tóruovi věří. Chce, aby to byl on, kdo jí pomůže vrátit se do normálního života. Při odjezdu do Asahikawy si Reiko není jistá svým budoucím životem. S Tóruem chce nadále zůstat v kontaktu, proto se domlouvají na vzájemné korespondenci. Reiko přiznává, že „*když čte jeho dopisy, má pocit, jakoby stál vedle ní.*“ (Murakami, 2005; 347)

3.3.2.6 Rodiče a děti

Vztah mezi rodiči a dětmi je nám známý pouze u Midori. Její rodiče jsou obchodníci, vlastníci knihkupectví Kobajaši. O Midori a její sestru se příliš nestarají. Midori schází teplá jídla. Její matka nevaří, stará se jen o prosperitu knihkupectví. Stejně na tom je i její otec. Se sestrou musí v rodinném podniku pomáhat. Školu si také nemůže vybrat sama. Udělají to za ni rodiče. Posílají ji do školy mezi bohaté, aby „*mohli dělat dojem*“. (Murakami, 2005; 78) Midori i přes to všechno své rodiče miluje a neopouští je. Naopak, v těch nejtěžších chvílích zůstává s nimi. Je jim oporou až do samého konce.

Zajímavé na knize je, že o rodičích Tórua se autor zmiňuje jen na začátku. Mluví o nich ve spojitosti s náklady na studium. Dále už se o nich nezmiňuje, dokonce je hlavní postava ani nenavštěvuje. Jako by je úplně vymazal ze svého života, nebo kdyby vůbec neexistovali.

3.3.3 Samota

Samota je jedním z dalších motivů objevujících se v díle a ovlivňujících psychiku postav. V knize je pojem samota zmiňován často, a to v souvislosti snad s každou postavou. Celé dílo na nás působí celkově negativně, pochmurně. Stísněnou atmosféru podtrhává i skutečnost, že se téměř všechny hlavní postavy vypořádávají se samotou. Tohle je ale jedním z rysů typických pro Japonce. Moestier ve své knize *Dějiny sebevražd* (2003) zmiňuje, že obyvatelé Japonska se se svými problémy většinou nesvěřují. Snaží se je řešit sami a pomoc nehledají. Jsou uzavření sami do sebe. S těžkými životními situacemi se vyrovnávají tím, že se uzavrou do svého vlastního vnitřního světa.

Tento rys se projevuje také u postav *Norského dřeva*. Tóru se stále zmitá v samotě. Jediného přítele vidí v Kizukim. Po jeho smrti se ocitá na světě sám. S Naoko navazuje rozhovor jen stěží, navíc skrz Kizukiho. Je pojítkem mezi nimi. Najednou tu není a Tóru se ocitá sám. Na univerzitě v Tokiu také nemá mnoho kamarádů. Jeho spolubydlící, „Extrém“ je jen jeho spolubydlící, za přítele ho nepovažuje. Když už začíná Extréma považovat za svého přítele, ten nevysvětlitelně mizí a na koleji se již neobjeví. Tóru si začíná uvědomovat, že je opravdu sám. Otravný Extrém mu chybí. I když měl své mouchy a byl mezi ostatními neoblíbený, má ho Tóru rád. Sám si to nepřiznává do chvíle, kdy se Extrém na koleji již nikdy neobjeví.

Svoji samotu Tóru řeší brigádami a čtením knih. Přítel do jeho života vstupuje seznámením se s Nagasawou. Už není tak osamocený jako předtím. I přes tento fakt není zcela spokojený. S Naoko se začíná stále častěji stýkat a právě ona začíná vyplňovat prázdnotu v jeho duši po Kizukim.

Netrvá to však dlouho, Naoko z jeho života utíká. Poprvé, když se odjíždí léčit. Stále tu je naděje, samotu vyplňuje vzájemná korespondence. Avšak ani tento prostředek není pro Tórua dostačující. Naoko neodepisuje na každý jeho dopis (píše jí jeden týdně). Čekání na odpověď pro něho je mnohdy těžší, než samotná samota. Přesto ví, že Naoko někde je, žije, mluví s ním, zkrátka existuje.

S Midori to není jinak. Náhle se objeví v jeho životě. Do té doby ji neznal, věděl jen, že s ní navštěvuje hodiny historie dramatu. Midori pro Tórua je jen „ztreštěnou“ dívkou z přednášky. Posléze ji ale začíná mít rád a odloučení, které nastane vlivem jeho nevhodného chování k ní, ho ničí. Je si s Midori mnohem bližší, než si myslel. Sám se Midori přiznává: „*Mám tě moc rád, Midori. Opravdu moc. Už bez tebe nemůžu být.*“ (Murakami, 2005; 314) Tóru má pocit bezmocnosti. Lidé v jeho okolí, na kterých mu záleží, ho opouští bez udání důvodu. Kizuki. Nepochopitelná sebevražda. U Naoko netuší, co udělal špatně, proč ho opustila a nemůže se s ním vidět. Midori je stejná. Zničehonic se s ním přestává stýkat a zvedat mu telefony.

„*Ty máš rád samotu?*“ zeptala se a opřela si bradu do dlaní. „*Cestuješ sám, obědváš taky sám, ve škole sedíš stranou od ostatních...*“ „*Samotu nemá nikdo rád. Nemusím se ale hned za každou cenu s každým kamarádit. Člověk se náramně snadno zklame.*“ (Murakami, 2005; 69)

Z jiného pohledu bychom mohli tvrdit, že Tóru samotu vyhledává. Nehledá společnost, dokáže se zabavit sám, například četbou knih, návštěvami kina. Svě několikadenní výlety do přírody tráví také o samotě. Má tak čas na přemýšlení, na rozbor svých myšlenek. Podle úryvku z knihy (viz předchozí odstavec) si Tóru velmi pečlivě vybírá společnost. V knize se autor nezmiňuje ani o žádných sourozencích Tórua. Z toho tudíž usuzuji, že je jedináček. V tomto případě možná není zvyklý na společnost dalších postav.

Midori, ačkoli má sestru a otce, kamarády, přítele, cítí se stále sama. Sestra má svého snoubence, s nímž tráví většinu svého času. Otec je těžce nemocný. S kamarády si příliš nerozumí a přítel je jiný, než jakého si představuje. Tóru je pro ni jedinečný a ráda s ním tráví své volné chvíle. Může s ním mluvit o všech věcech, o kterých se před ostatními kamarády stydí mluvit. Necháпали by ji.

Vztah mezi ní a jejími rodiči není příliš dobrý, spíše naopak. Téměř se o ni nestarají. Ona z vlastní iniciativy začíná vařit teplé jídlo. Do té doby se jí ho dostává pouze z fastfoodů v Tokiu. Naučí se samostatnosti, ale prázdnotu, kterou v ní takto utvořili, se jen těžce doplňuje. V Tóruovi nachází to, co hledá. Člověka, o kterého se může opřít, na nějž se může spolehnout. Samotu pociťovala i ve škole. Tu musela navštěvovat na přání svých rodičů. Nikdy se ale nedokázala začlenit do třídního kolektivu tak, jak by chtěla. Důvodem byly peníze. Stejně jako Tórua i Midori opouští lidé, jež má ráda. Její matka umírá po dlouhé nemoci. Její otec na tutéž nemoc o pár let později. Celou dobu jim nedokáže odpustit, že zemřela ona. I on se musí potýkat se samotou, která po jeho zemřelé ženě zůstává v jeho srdci.

Naoko není vůbec osobou nejvíce postiženou ztrátou lidí. Její ztráty jsou převážně tragické, zanechávající v ní obrovskou bolest. Když byla malá, její jediná starší sestra spáchala sebevraždu. Stejně jako Kizuki nedala na sobě nic znát, nikdo její čin nečekal. Chvilí před tím, než se tato osudná věc stala, si s Naoko povídala tak, jak si s ní povídala vždy. Svoji sestru milovala. Ta ji opustila. Kizukiho milovala také. Ten ji opustil stejně. Naoko se právě proto možná nikdy necítí tak milovaná. Proč by ji jinak lidé, na kterých jí záleželo, opouštěli? Samotu pociťuje i v době, kdy se její nemoc poměrně zhoršuje. V jednom ze svých dopisů se o tom zmiňuje Tóruovi. *„Od té doby, cos odjel zpátky do Tokia a co pokročil podzim, se naráz cítím, jako by se ve mně rozevřela nějaká propast. Dlouho jsem si nebyla jistá, jestli je to spíš tím, že tu nejsi, nebo tím podzimem. Občas si připadám horzně osaměla a dám se do pláče...“* (Murakami, 2005; 281) Dále se Naoko zmiňuje o hlasech, které slyší. Popisuje je

jako hlasy Kizukiho a její sestry. Cítí z nich, že jsou také osamělí a hledají někoho, s kým by si popovídali (Murakami, 2005; 281). Pocit samoty prohlubuje i nastávající roční doba, podzim. Ten je znamením útlumu, únavy, sychravosti a nadcházející temnoty.

Reiko je se svým životem spokojená. Měla manžela, který ji miluje, a dceru. Nevěřila, že by se kdy mohla znovu zamilovat a někdo do ní. Vše se změní s příchodem nevinné malé žákyně, kterou učí hru na klavír. Obviní ji ze sexuálního obtěžování a lidé se s ní již více nechtějí stýkat. Reiko se s incidentem mezi ní a mladou dívkou vyrovnává. Avšak chování lidí reagujících na pomluvu ji velmi zasahuje. Nikdo s ní již nemluví. Lidé v jejím okolí se k ní otáčejí zády. Samota v její nemoci hraje obrovskou roli. Nakonec není tak sama. Má Tórua, i když odjíždí za novou budoucností. Nebude samotná proto, že si slibují psát si dopisy. To jistě Reiko do nového začátku velmi pomáhá. Může cítit v někom oporu.

3. 3. 4 Utopie vs. dystopie

Kontrast mezi utopií a dystopií je jedním z dalších motivů knihy. Haruki Murakami, jak je o něm známo, je velmi znepokojen současnou japonskou společností a ve svých dílech to dává najevo.

Všechny postavy v knize jsou nešťastné, společnost je nečiní spokojenými. Právě naopak. Důkaz vidíme například v dění na univerzitě, kterou navštěvuje Tóru. Při prvním roce studia zmiňuje, že něco v politice univerzity není v pořádku, „*něčím to tam zavání*“ (Murakami, 2005; 18). Problémy vrcholí stávkami studentů bojujících za zrušení univerzit. Tóru tuto situaci kritizuje tím, že lidé, kteří za uzavření univerzit bojují, nedotahují nic do konce a v novém školním roce se opět vrací do školních lavic jako dříve.

Kritiku školství a lidí v něm vidíme ve vyprávění Midori o svých spolužačkách a v uspořádání třídy. Společenská hierarchie se určuje podle množství peněz, lepší lokality bydliště, většího domu či schopnosti dovolit si drahá jídla v nejdražších restauracích Tokia.

Utopie, neboli konstrukce dokonalého státu zřízení nebo společnosti (Mikuláš, 2005), představují světy, do kterých se hrdinové utíkají. Naoko utíká z reality do podhorského sanatoria. To nám autor popisuje jako utopické místo plné květin, krásné přírody a čistého vzduchu. Takové místo bylo ideální pro uzdravení nemocné duše. Sanatorium je zcela soběstačné, s okolním světem není v kontaktu téměř vůbec. Nejhorší představou pro Naoko je opuštění dokonalého místa a navrácení se zpět do kruté reality, do rušných ulic, k problémům, před kterými utíká.

3.3.5 Erotika

Sexuální život je nedílnou součástí každého člověka. Pro mladé lidi je to poznávání zcela nového světa. Stejně jako s motivem smrti se v knize často setkáváme i s erotikou. Právě sexuální život zásadně působí na psychiku hlavních postav. Ať už v pozitivním smyslu slova nebo negativním.

Postavy v knize jsou převážně mladí lidé. Tento druh života teprve odhalují a nestydí se o něm mluvit. Pro Tórua znamená pokaždé něco jiného. Se svojí první přítelkyní tento život poznává, ale příliš se o něm nezmiňuje. Zlomem pro něj je Naoko. S ní stráví jednu noc, která změní život jim oběma. Pro Tórua to je krásný zážitek, dosud něco takového nezažil. Stejně tak i pro Naoko, ale ona si z toho bere jen to špatné. Její psychický stav se zhoršuje. Důvodem je její zesnulý přítel Kizuki. Kdykoli se chtěla s Kizukim milovat, nešlo to. Neví, v čem byl problém, Kizukiho přece milovala. Jiné to je s Tóruem. V den svých narozenin sama cítí, že je Tóru ten člověk, se kterým její tělo bude schopné splynout v jedno.

Autor detailně popisuje akty, které jsou pro hlavní postavy zlomovými body. Ať už je to v případě Naoko a Tórua (viz předchozí odstavec) nebo Reiko. Reiko zažívá něco překvapivého. Svede ji mladá žákyně, kterou doučuje na klavír. Ačkoli Reiko ví, že tento akt je špatný, nemůže se v prvních chvílích bránit. Je vdaná, má dceru, na ženy se nikdy nedívá jako na cíl svých tužeb. Avšak tato mladá ještě nevyvinutá dívka, ne-li dítě, ji dokáže svést. Reiko nakonec zareaguje tím, že mladou dívku uhodí. Nikdy na to však nezapomíná. Od této chvíle se její život mení v tragédii. Dívka vše použije proti Reiko. Celé okolí se na ni dívá jako na špatného člověka a Reiko se vrací její psychické problémy. Posledním detailně popsáním je akt mezi Reiko a Tóruem. V porovnání s ostatními je tento pro Tórua jiný. Reiko je starší než on a jejich vztah je čistě kamarádský. Pro Reiko to je začátek nového života, do kterého vstupuje s pocitem, že je schopna opět strávit noc s mužem.

K dívkám na jednu noc Tórua přivádí jeho kamarád Nagasawa. Ten je v knize prezentován jako člověk střídající jednu dívku za druhou. I přesto si udržuje stálý vztah s dívkou Hacumi, která mu jeho nevěru trpí. Tóru se střídáním dívek snaží zapomenout na Naoko. Časté scény z nočních hotelů, kdy si s Nagasawou vyměňují dívky, jsou na denním pořádku. Nicméně Tóruovi se tento styl brzy omrzí a touží stále po Naoko.

Midori je mladá koketní slečna. Ráda se ukazuje před ostatními, aby zaujala. Při návštěvě nemocnice s Tóruem má na sobě vyzývavou sukni. „*Jen ať se každéj koukne.*“

(Murakami, 2005; 225) Situace s minisukni byla vtipně završena doktorovou poznámkou o možných dalších pacientech z pohledu na tak krátkou sukni. Erotické momenty jsou ve spojitosti s Midori popisovány vtipně, tudíž v kontrastu s popisem obdobných momentů u Naoko.

Midori má velmi ráda pornofilmy. Vtipně a s nadsázkou komentuje děj na plátně i situaci v sále. S Tóruem o nich často mluví, dokonce se na některé z nich jdou i podívat spolu. Jako zvědavá dívka se ptá na sexuální život Tórua a ostatních chlapců na jejich koleji.

3.4 Symbolika

V této kapitole se budu zabývat symboly, které jsou z mého pohledu důležité a přimějí k zamyšlení nad jejich významy. Autor neposkytuje čtenáři žádné vodítko k jejich přesným významům, proto si je každý čtenář může vysvětlovat odlišně.

3.4.1 Spony do vlasů

Tato drobnost, nejednou zmiňovaná a popisovaná autorem, je spjatá s dvěma osudovými dívkami – Naoko a Midori. Obě dívky jsou jemné, citlivé a zranitelné. Jemnost spon, které obě dívky nosí, může být znakem jejich křehkosti, nedospělosti, zranitelnosti. Zajímavý je fakt, že obě dívky nosí spony výrazné (tvar motýlka, výrazná barva). Jakoby chtěly tyto vlastnosti tímto o to více zdůraznit.

3.4.2 Světluška

Světlušku dostává Tóru od svého spolubydlícího Extréma. Dává mu ji se slovy, ať ji věnuje dívce, a udělá jí tak radost. Je to poslední dárek a vůbec okamžik, kdy se s Extrémem vidí. Světluška je jakoby malinké světýlko ve velkém temném světě. Světluška je lapena do sklenice, ale nevzdává svůj boj o svobodu. Stejně tak i Tóru se nevzdává. Věří, že se z té temnoty dostane a rozsvítí se tak, jako světluška.

3.4.3 Brýle

S Midori se seznamujeme při obědě s Tóruem. Má na sobě černé brýle. Tóruovi na otázku, proč má brýle na očích v místnosti, odpoví, že se s novým sestřihem cítí poněkud nahá. Brýle jí pomáhají. Midori brýle nosí i v dalších chvílích. V této době to není kvůli

sestřihu. Snaží se za brýlemi schovat. Nechce být v přímém kontaktu s okolím a nikomu nedovolí přiblížit se k ní. Sluneční brýle jsou v knize spojené jen s Midori. Tato dívka svůj smutek a zoufalství skrývá, nechce je dávat najevo. Brýle jsou v jejím případě znázorněním skutečnosti, že ne vše je takové, jaké se na pohled zdá být.

3. 4. 4 Požár

Midori s Tóruem na střeše společně pozorují požár ve vedlejší ulici. V této chvíli se poprvé políbí. Požár připomíná paralelu mezi rodičím se vztahem a vzplanutí lásky mezi těmito dvěma představiteli.

3. 4. 5 Vlny

Po smrti Naoko se Tóru vydává na výlet. Snaží se přemýšlet a vyrovnat se s nenadálou ztrátou. U mořského pobřeží propadá hysterickému pláči. Rozbouřené moře a jeho vlny narážející prudce na skalnaté pobřeží značí prudký boj citů a zoufalství v Tóruově duši. Stejně jako vlny naráží nepřičetně do skály na pobřeží, i on naráží na tvrdou a krutou realitu a láme se o ni.

3. 4. 6 Midori

Midori v japonštině znamená „zelená“. (Murakami, 2005; 69). V kontextu díla bychom mohli vidět Midori (zelenou) jako závan svěžího vzduchu. Zelená barva je spjata s jarem, s příchodem nových začátků a optimismu. I zde bychom mohli vidět Midori jako záchranu Tórua. Do té doby velmi nešťastný Tóru potkal své štěstí v Midori. Dívce, která ho měla ráda, věnovala se mu, rozuměla mu. Byli si blízcí.

3. 4. 7 Studna

Na začátku knihy Naoko vypráví Tóruovi o záhadné studni. Studnu nikdy nikdo neviděl, tudíž nemůže potvrdit, zdali opravdu existuje. Lidé ale mluví o tom, že je reálná. Je velmi hluboká a temná. Studna může být obrazem Naočiny duše. V této době ví, že s ní není něco v pořádku. Temnota a její hloubka je stejná jako temnota a prázdnota v její duši. Tak jako lidé, kteří do studny jednou spadnou, nemůžou už uniknout. Naoko své temnotě také neunikla, i když statečně bojovala. Nakonec se jí odevzdává a temnota ji pohlcuje.

3.5 Píseň Norské dřevo (Norweigan Wood), The Beatles

I once had a girl, or I should say she once had me.
She showed me her room, Isn't it good? Norweigan wood.
She asked me to stay and she told me to sit anywhere.,
So I looked around and I noticed there wasn't a chair.
I sat on a rug biding my time, drinking her wine.
We talked until two, and then she said „It's time for bed“.
She told me she worked in the morning
And started to laugh,
I told her I didn't, and crawled off to sleep in the bath.
And when I awoke I was alone. This bird had flown,
So I lit a fire, isn't it good? Norweigan wood.
(Beatles v písních a v obrazech, 1969)

Český překlad

Jednou jsem sbalil děvče, spíš bych měl říct, ona sbalila mě
ukázala mi svůj byt, není to dobré, Norské dřevo
požádala mě, abych zůstal a řekla, abych se někam posadil
tak jsem se rozhlédl a koukám, nebyla tam židle.
Natáhl jsem se na koberec, čas utíkal, pili jsme její víno
povídali jsme si do dvou a pak řekla, že je čas jít spát
řekla mi, že musí ráno do práce
a začla se smát
řekl jsem, že já nikam nemusím a odplížil se spát do vany.
A když jsem se probudil, byl jsem sám, ten ptáček uletěl
tak jsem rozdělal oheň, není to dobré, Norské dřevo.
(karaoketexty.cz, c2014)

Kniha nese název písně populární kapely 70. let The Beatles „Norwegian Wood“. Jak jsem se již zmínila, Murakami byl ovlivněn západní kulturou. Proto není divu, že se nechává inspirovat právě kapelou The Beatles. I děj knihy je zasazen do doby, kdy dobývali svět.

Naoko má tuto píseň nejradši. Kdykoli ji slyší, rozbřečí se. V knize píseň zní na začátku. Je důvodem, proč Tóru začíná psát své vzpomínky na Naoko. Skladba hrající z rádia mu připomíná ji i vše s ní spojené. Poté ji zpívá několikrát Reiko v léčebně, kde se léčí společně s Naoko.

Skladba na Naoko působí velmi emotivně. „*Při týchle písničce mi je občas hrozně smutno, sama nevím proč. Začnu mít pocit, že bloudím úplně sama, hrozně hlubokým a tmavým lesem. Jsem sama a je mi zima, kolem se stmívá a nikdo mi nepřijde na pomoc.*“ (Murakami, 2011:137)

Ian MacDonald ve své knize *Revoluce v hlavě* (1965) zmiňuje, že „*Norské dřevo je první píseň Beatles, v níž je text důležitější než hudba. Pro svůj duch škádlivého vyprávění, záhadné ženy a náznaky hrozby bývá text oslavován jako průlom...*“

Dalo by se říci, že text této písně popisuje den, kdy u ní nastala velká změna. Den, kdy její psychika utrpěla velký šok. Zlom nastal po noci strávené s Tóruem na den jejích narozenin. Seděli u ní v bytě, stejně jako v textu písně pili víno, povídali si, potom spolu strávili noc. Naoko se ráno vzbudila sama, Tóru byl pryč.

V jiném úhlu pohledu bychom mohli vidět naopak příběh Tórua. *Jednou jsem měl dívku, tedy spíš ona měla mě* by mohl vyprávět o Naoko. Tóru si časem uvědomil, že ho Naoko nikdy nemilovala. Tím, že se jí zcela odevzdal, se stal „jejím“. Ona zůstala napořád ale Kizukiho. *Ukázala mi svůj pokoj a vyzvala mě, abych si sedl na židli, ale žádná židle tu nebyla.* Naoko nechala Tórua vstoupit do svého života, nabízela mu v něm místo, ale ve skutečnosti pro něho žádné místo nebylo. Vše stále patřilo Kizukimu, i když byl už po smrti. „...*pil jsem její víno...*“ Tóru se Naoko celý odevzdal, nechal se jí okouzlit, naslouchal jí, byl ní omámen. Tak jako pitím vína se člověku motá hlava, i Naoko Tóruovi hlavu zamotala. *Odešel jsem do vany spát* by mohlo znamenat vzdálení se Tórua od Naoko. Poskytnutí jí prostoru, který ona tak moc potřebovala k tomu, aby se vzbudila. *Když jsem se probudil, zbyl jsem tam sám, ptáček odletěl pryč...* Naoko, ptáček, Tórua nakonec nechala samotného. Spáchala sebevraždu.

4 Norské dřevo – filmová adaptace knihy

„Trvalo mi to skoro čtyři roky, než jsem dostal svolení,“ říká Trần Anh Hùng režisér filmové adaptace. Podle jeho slov je velmi těžké přimět Haruki Murakamiho, aby dovolil zfilmovat některý z jeho románů.

Důležitým okamžikem bylo osobní setkání Trầna Anh Hùnga (dále už jen T. A. Hùng) s Murakamim zprostředkované jedním japonským distributorem a přítelem Hùnga. Hùng se na rozhovor s Murakamim velmi dobře připravil a vysvětlil mu svůj záměr. Haruki Murakami ho přešel se slovy, že se nemusí obávat. On je ten pravý. Když nenatočí tento film on, pak už nikdo jiný (Procházka, 2011). Podle serveru ČT24 (Benediktová, 2011) součástí dohody mezi Hùngem a Murakamim bylo předložení autorovi bestselleru scénář a také návrh na rozpočet.

Film byl neočekávanější událostí pražské přehlídky japonských filmů a kultury Eigasai 2011. Na plátnech kin se poprvé objevil na festivalu v Benátkách v roce 2010. Do japonských kin zavítal v na podzim roku 2010, u nás byl promítán od února 2011.

T. A. Hùng se samozřejmě snažil být co nejvěrnější předloze. Ačkoli je to původem francouzsko-vietnamský režisér, rozhodl se natočit tento film v japonštině s japonskými herci, aby film by co nejvíce zapadal do předlohy (Lidovky.cz, 2011). Sám režisér japonsky neumí, proto musel mít při natáčení kolem sebe spoustu tlumočnicků. „*Jelikož ale nemluví úplně dokonale ani anglicky, překládalo se nejdříve z japonštiny do angličtiny a poté francouzštiny. Bylo to trochu jako pracovat spolu na babylónské věži; všechno trvalo věčnost.*“ (Procházka, 2011) Děj filmu se odehrává v samotném Tokiu a jeho okolí.

Názory na filmové zpracování Norského dřeva jsou rozporuplné. Podle filmového kritika Jana Jaroše (Benediktová, 2011) film postrádá nejen věrohodnost prostředí a vtažení do příběhů postav, ale i schopnost probouzet emoce. Dalším kritizovaným bodem je rozdíl mezi ilustrací a audiovizuálním vyjádřením. „*Filmová verze jakéhokoli díla by ale neměla ilustrovat, měla by se pokusit to, co spisovatel navodí slovy, navodit audiovizuálními prostředky.*“ (Benediktová, 2011) Kritik zdůrazňuje, že je to právě jedna za takových ilustrací.

Filmová adaptace románů by měla zachytit ty nejdůležitější okamžiky knihy a film natočit tak, aby i ti, kteří knižní předlohu filmu nečetli, děj pochopili. Murakamiho kniha byla plná emocí evokovaných detailními popisy nálad, myšlenkových pochodů a přemítáním

postav, která se bohužel nedají přesně převést na plátnech kin. „*Mám z filmu pocity mírně rozpačitý, protože na mě působí jako jedna přestetizovaná, velká spekulace,*“ komentoval snímek po zhlédnutí Jan Jaroš (Benediktová, 2011). I on patří k nečtenářům literární předlohy Norského dřeva. Podle Benediktové (2011) ho adaptace předlohy ani prý nepřesvědčila o tom, že by si měl knihu koupit. „*Obrazy a scény se jen mechanicky a klopotně řetězí. Ve snaze nacpat do filmu maximum z předlohy se režisér důsledně vyhýbá všemu, co by mohlo působit fragmentárně, náznakovitě - nebo nedej bože nedořečeně. Což je pro adaptaci textu, u něhož je tempo, rytmus a časovost stěžejní, poněkud smrtící*“ (Křenková, c1999-2014). Klára Macúchová (Benediktová, 2011), česká japanistka, sama uvádí, že Murakamiho díla jsou psána tak, že čtenář by měl číst i mezi řádky. Není proto lehké natočit film zachycující tuto rovinu.

5 Komparace filmové adaptace a knihy *Norské dřevo*

Je velmi obtížné obsáhnout ve filmu vše důležité tak, aby byl věrohodným obrazem knihy. T. A. Hùng se o to pokusil, ale i přes konzultace se samotným autorem, Haruki Murakamim, je film poměrně matoucí a pro nečtenáře knižní předlohy chaotický.

Film byl natočený v Tokiu a jeho okolí. Celkový děj vypráví Tóru, ale ne celý film, jak bychom mohli očekávat. Tóru nás jen občas zavede do tajů děje, který vidíme na plátně. Přibližuje nám věci, které nejsou zachycené. Například osud nebohé Hacumi. Ve scéně v taxíku si Tóru s Hacumi povídá a posléze nám jako vypravěč dodá, co ji následující roky čekalo a jak to s ní skončilo. I tak nám spousta věcí zůstává skryta.

Výhodou či nevýhodou filmového zpracování je vizualizace. Když čtenář nezná dobře kulturu, historický kontext, ale i prostředí, ve kterém se děj knihy odehrává, je pro něho složité si správně představit atmosféru a vůbec pozadí děje. Filmové zpracování nám ho tímto poskytuje. Vidíme i samotné tváře protagonistů – Japonců. Jejich oblečení a mnohdy i chování nám prozradí, kterou dobu zachycuje.

Dále je to hudba, zvuk a zvukové efekty pomáhající filmu evokovat emoce v divácích. V *Norském dřevu* byla použita hudba převážně chmurná, smutně laděná tak, aby si divák formou hudby dokázal uvědomit, jakou náladu nebo v jakém rozpoložení se postava nachází.

Některé skutečnosti se ve filmu liší. Ve filmu chodí Tóru často na bazén plavat, v knize se o tom jen krátce zmiňuje. Na narozeniny od Naoko a Reiko dostává v knize pletený svetr, dárek ve filmovém ztvárnění je šála. Některé scény jsou spletené dohromady – například scéna s Midori a Tóruem v baru. Ve filmu z něho odchází Midori uražená, v knize s Tóruem pijí dlouho do noci a jdou přespat k ní domů. Scéna, kdy se Midori urazí, je v knize zahrnuta do jiné situace. Dalším příkladem je rozmluva mezi Naoko a Tóruem. V psané podobě k ní dochází během výletu do hor společně s Reiko, která je nechává chvíli o samotě. Ve filmu taková scéna úplně chybí. Rozhovor je situován do vlhkých polí za brzkého rána při Tóruově návštěvě.

5.1 Sled událostí

Film začíná vyprávěním Tórua o kamarádovi Kizukim a jeho přítelkyni Naoko. Místo detailního popisování režisér volí formu ilustrace v podobě dlouhých záběrů na nemluvíci herce. Patrně chce takto evokovat pocity hlavních postav. Bohužel skoky mezi událostmi jsou velké a hned na začátku vidíme sebevraždu Kizukiho. V knize se o jeho sebevraždě dovídáme poté, co se blíže seznámíme s psychikou Naoko a samotným Tóruem. Tam se také Tóru zmiňuje o neočekávanosti jeho činu. Ve filmu sice vidíme, že spolu s Kizukim hraje kulečník, těžko by asi ale divák napadlo, že sebevraždu páchá ten samý den. Také se nedozvíme, že vypadá vyrovnaně, šťastně a spokojeně.

Samotný děj knihy začíná retrospektivně. Již třicetiletý Tóru si náhle vzpomíná na Naoko při letu do Německa, když slyší její oblíbenou píseň Norské dřevo od Beatles. V tomto momentě je čtenář lačný vědět o návaznosti písně k jeho staré lásce a dozvědět se víc, z čeho pramení negativní vzpomínky s touto dívkou spojené.

Události všeobecně jsou ve filmu velmi uspěchané a nečtenáři mohou mít pocit, že nemají na sebe vůbec žádnou návaznost. Jak řekl Antonín Tesař ve své recenzi na film (Tesař, c1996-2014) „[...] najdeme stopy různých motivů původní knihy, navíc často v uspěchaném podání v jediné scéně, která spíš mate, než že by přispívala k plastičnosti děje“. Jako příklad si vezměme návštěvy Tórua u Naoko v sanatoriu. O prvním pozvání se dozvídáme, stejně jako v knize, z dopisů od Naoko. Po této scéně následuje obraz Tórua s batohem a jeho pobyt v sanatoriu. Druhou návštěvu představuje náhlý skok ze scény, kdy Tóru zvedá sluchátko a volá, do přítomnosti Naoko v sanatoriu. Dalším příkladem může být smrt Naoko. Čtenář ví, jak se stav Naoko zhoršuje z dopisů Reiko. Paradoxně se stav Naoko začne lepší, a zdramatizuje se tím tak její náhlá smrt. Film pojednává jen o momentě, kdy Naoko začíná slyšet hlasy. Poté vidíme scénu Tórua a Midori vyznávajících si lásku a nohy oběšené Naoko.

5.2 Charakteristika postav

V této oblasti je film nedostačující. Je obtížné popsat charakter osoby na filmovém plátně bez využití vyprávění. V knize nám autor popisuje charakter postav, myšlenky, plány, chování v různých situacích, postoj k problémům, jejich minulost a tak dále. Jelikož film

nemůže obsáhnout celou knihu, nemůžeme si ani obrázek o charakteru postav udělat z jejich činů. Není jich tu dostatek.

Jednotlivé scény nejsou na sebe přímo navázané a občas nám chybí jisté pojítka nejen mezi osobami, jejich vzájemnými vztahy, ale i návaznost scén. Z filmu nemůžeme poznat charakter postav tak, jak jej poznáme z knihy. Mídori zde není vykreslená jako veselá a odvázaná dívka s bláznivými nápady. Nedovídáme se podrobnosti o jejím dětství a škole, do které musí chodit na přání svých rodičů. Naoko a její nemoc lze snadněji pochopit z dopisů, které si s Tóruem často píše. U Reiko nevíme, proč se ocitá v sanatoriu, neznáme její příběh. Nečtenář si tedy může i špatně vyložit její prosbu k Tóruovi, aby se s ní pomiloval. Celkově se režisér zaměřuje na psychický stav postav v daných situacích bez jakéhokoli vysvětlení proč a bližšího uvedení do souvislostí. Pro správné pochopení postav je to ale nedostačující.

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit si tvorbu Haruki Murakamiho a analyzovat jeho nejúspěšnější dílo *Norské dřevo*.

Z dostupných zdrojů jsme se dověděli o zvláštностech v tvorbě autora. Haruki Murakami dokázal propojit japonské prostředí se západní kulturou a vytvořit tak romány, které se staly oblíbenými. Zásadní roli hraje jeho vlastní zájem o západní kulturu, zejména o literaturu a hudbu.

V jedné z kapitol jsme se mimo jiné věnovali rozboru díla *Norské dřevo*. Dílo je prodchnuto osobními tragédiemi hlavních postav. Velkou část rozboru tvoří pohled do nitra hrdinů, jejich vzájemné vztahy a osudy. Ti se potýkali s nešťastnými láskami, vypořádávali se s odchodem svých milovaných bližních, a vůbec s krutou realitou dnešního světa. Přiblížili jsme si i píseň od The Beatles, podle níž byl román pojmenován. Nalezli jsme zde několik paralel.

Na základně knihy vznikl stejnojmenný film režírovaný Trànem Anh Hùngem. Dokázal přesvědčit Haruki Mirakamiho, aby jeho román byl přenesl na plátna kin. Podle recenzí a hodnocení kritiků však tento film nebyl příliš zdařilý. Romány Murakamiho jsou z velké většiny zaměřené na nitro člověka, jeho psychiku. To se do filmu bohužel nepodařilo přenést. Nečtenáři knihy můžou mít dokonce problém film pochopit.

V práci jsme se opírali o tištěnou literaturu, ale použili jsme i internetových zdrojů. Jelikož Haruki Murakami je současný autor, bylo obtížné vyhledat literaturu pojednávající o jeho tvorbě i o něm samotném. Použili jsme proto i cizojazyčných publikací.

Zdroje

Beatles v písních a v obrazech: sborník. Praha: Panton, 1969. 156 s. ISBN (Brož.).

NAPIER, Susan Jolliffe. *The fantastic in modern Japanese literature: the subversion of modernity.* London : Routledge, 1996. 253 s. The Nissan Institute. Routledge Japanese studies series. ISBN 0415124581.

MACDONALD, Ian. *Revoluce v hlavě: Beatles, jejich písně a 60. léta.* 1. vyd. Praha : Volvox Globator, 1997. 395 s. Evokace; sv. 3. ISBN 8072070231.

MIKULÁŠ, Roman. *Školní slovník cizích slov.* 1. české vyd. Praha: Academia, 2005. 583 s. ISBN 978-80-07-01491-6

NOVÁK, M. *Japonská literatura I.* Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova Praha, 1989. 219s.

MOESTIER, M. *Dějiny sebevražd. Dějiny, techniky a zvláštnosti dobrovolné smrti.* První vydání. Z francouzského originálu přeložil Vladimír Čadský. Praha: dybbuk 2003. ISBN80-90300187. 414 s.

MURAKAMI, Haruki. *Norské dřevo.* Vyd. 1. Praha: Euromedia Group k. s. Odeon, 2005. 356 s. Světová knihovna (Odeon); sv. 19. ISBN 8020711937.

Internetové zdroje

BENEDIKTOVÁ, J. *Norské dřevo je ilustrací ke knize.* [online]. c.1996-2014. [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/115013-film-norske-drevo-je-ilustraci-ke-knize/>.

ČTK. *Murakami po osmnácti letech na veřejnosti. Jsem ohrožený druh, řekl studentům.* [online]. c.1996-2014. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/knihy/c1-59834470-murakami-po-osmnacti-letech-na-verejnosti-jsem-ohrozeny-druh-rekl-studentum>

ČERVENÝ R, *Haruki Murakami.* [online]. c2004-2014. [cit.2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.knihovnice.cz/autori/murakami-h.html>.

Norwegian Wood (The Bird Has Flown). [online]. c2014. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/beatles-the/norwegian-wood-this-bird-has-flown-3606>.

KŘENKOVÁ, J. *Recenze: Norské dřevo jen upozorňuje na svou uměleckost.* [online]. c.1999-2014. [cit.2014-04-01]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/film/recenze-norske-drevo-jen-upozorňuje-na-svou-umeleckost/r~i:article:692484/>.

Lidovky.cz: *Filmové Norské dřevo láká nejen milovníky Murakamiho*. [online]. c.2014. [cit.2014-03-22]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/filmove-norske-drevo-laka-nejen-milovniky-murakamiho-pda-/kultura.aspx?c=A110207_205004_In_kultura_ape.

ODAHA, Tomáš. *Haruki Murakami*. [online]. c2009. [cit.2014-03-10]. Dostupné z: <http://www.odaha.com/tomas-odaha/recenze/cetba/bibliografie/haruki-murakami>.

PROCHÁZKA, M. *Natoč film, který máš v hlavě, řekl mi nakonec Murakami*. [online]. c.1999-2014. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/kultura/film/natoc-film-ktery-mas-v-hlave-rekl-mi-nakonec-murakami/r~i:article:685196/>.

TESAŘ, A. *Film proměnil Murakamiho bestseller v plochou ilustraci*. [online]. c.1996-2014. [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://art.ihned.cz/film-a-televize/c1-50440850-film-promenil-murakamiho-bestseller-v-plochou-ilustraci>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Friedlová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury, PdF
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Vala, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Analýza díla Norské dřevo Haruki Murakamiho.
Název v angličtině:	The analysis of a novel Norweigan Wood by Haruki Murakami.
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá interpretací díla Norské dřevo japonského autora Haruki Murakamiho. Cílem práce bylo zaměřit se na motivy knihy a zvláštnosti Murakamiho spisovatelského stylu. Věnovali jsme se také komparaci psaného díla a jeho filmové podoby. Bakalářská práce obsahuje také informace o životě a tvorbě autora.
Klíčová slova:	Haruki Murakami, japonská literatura, Norské dřevo, modernismus, fantastická literatura, motiv, erotika, sebevražda, smrt, láska.
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the interpretation of a novel Norweigan Wood by japanese author Haruki Murakami. The aim of the thesis was to focus on its motives and the uniqueness of Murakamaho's writing style. We also dealt with the comparison of the novel and its movie adaptation. This thesis includes infromation about the life of Haruki Murakami as well.
Klíčová slova v angličtině:	Haruki Murakami, japanese literature, Norweigan Wood, modernism, fantasy, motive, erotic, suicide, dech, love.
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	40 s
Jazyk práce:	Český jazyk